

DOI [https://doi.org/10.58442/2522-9931-2023-23\(52\)-25-40](https://doi.org/10.58442/2522-9931-2023-23(52)-25-40)
УДК 376

Горова Олена Олександрівна,
доктор психологічних наук, доцент,
професор кафедри психології управління
Центрального інституту післядипломної освіти
ДЗВО «Університет менеджменту освіти».
Київ, Україна.

 <https://orcid.org/0000-0001-9022-3432>
gorovaya.111@gmail.com

КОМПЕТЕНТНІСТЬ СІМ'Ї У РОЗВ'ЯЗАННІ ПОДРУЖНИХ КОНФЛІКТІВ

Анотація. У статті визначено актуальність вивчення особливостей конфліктологічної компетентності сім'ї та її впливу на розв'язання подружжям сімейних конфліктів та представлено результати емпіричного дослідження сформованості конфліктологічної компетентності членів родини. Висвітлено сімейні конфлікти як важливий показник стабільності шлюбу, причиною яких може бути вікова різниця між поколіннями (батьками та дітьми), відмінності у характерах, що утруднюють взаєморозуміння, створюють непорозуміння у площині цінностей, стандартів поведінки тощо. За результатами емпіричного дослідження, в якому брали участь 150 осіб – членів сімей, які були розподілені на групи за віком, статтю, місцем проживання, стажем подружнього життя, кількістю дітей в сім'ї, виявлено недостатній рівень сформованості конфліктологічної компетентності. Більше ніж половину досліджуваних характеризує низький і середній рівні конфліктологічної компетентності, високий рівень виявлено лише у десятої частини досліджуваних. Третині досліджуваних характерна власна методика вирішення конфліктів, сприйняття всіх деталей того, що відбувається у конфліктній ситуації, довіра власним здібностям у вирішенні складних, конфліктних ситуацій, обдумування суджень, обмірковування рішень, перш ніж діяти. За результатами дисперсійного аналізу виявлено статистично значущі відмінності конфліктологічної компетентності: досліджувані чоловіки, які проживають у сільській місцевості характеризуються вищими показниками порівняно з чоловіками, які проживають у місті та жінками з сімей, що проживають як у місті, так і у селі. Найбільш спроможними до розв'язання сімейних конфліктів: є жінки, які перебувають у шлюбі

понад 10 років та чоловіки з сімей, стаж яких 5–10 років; чоловіки у сім'ях, де є 1 дитина і жінки, у сім'ях яких є 2 і більше дітей. Найменш здатні до компромісу чоловіки, в родинях яких народилося 3 і більше дітей.

Ключові слова: конфлікт; конфліктологічна компетентність; сімейні взаємини; подружній конфлікт; конфліктно-компетентна поведінка.

ВСТУП / INTRODUCTION

Постановка проблеми. Нагальною потребою сьогодення є оволодіння мистецтвом управління конфліктами в усіх сферах життя, а особливо у подружньому житті. Це спричинює потребу вивчення та опанування подружжям технологіями, техніками, методами попередження, запобігання та розв'язання конфліктів. Поява різноманітних непорозумінь, неузгодженостей, конфліктних ситуацій можуть нерідко виникати у різних сферах людської діяльності, у тому числі й у сімейних взаєминах. Це зумовлено різними уявленнями щодо «ідеального типу сім'ї у чоловіків і жінок, гендерного розподілу сімейних ролей» (С. Бужинська, 2020) [1, с. 135–137], суперечливого ставлення до їх виконання, незадоволеністю подружнім життям, стійкою орієнтацією подружжя на розлучення та малодітну сім'ю, проблемами у досягненні злагоди, соціокультурної взаємодії поколінь, зростанням кількості розлучень (А. Гусев, 2020; Н. Довгань, 2020 та ін.) [2], [3] тощо.

Причинами конфліктності у стосунках родини можуть бути відмінності у характерах, що ускладнюють взаємини, розуміння у сім'ї, вікові відмінності між поколіннями, економічні, сексуальні та інші проблеми тощо. Тому подружжю варто усвідомлювати і розуміти сутність, причини, форми сімейних конфліктів, що уможливить їх успішне попередження або й розв'язання. Це дозволить подолати «дезорганізацію шлюбно-сімейних відносин, яка проявляється у зростанні кількості розлучень, зниженні якості сімейних взаємостосунків та задоволеності шлюбом, погіршенні адаптивних можливостей подружжя, послабленні захисної функції сім'ї від динамічних процесів, що існують у суспільстві» (І. Сингаївська, Ю. Лукаш, 2021) [4, с. 252].

Аналіз останніх досліджень і публікацій засвідчив чималу кількість праць, спрямованих на дослідження причин конфлікту, способів його корекції (Г. Антонов, Л. Білоконенко, Т. Мішина, В. Столін), механізмів попередження й управління конфліктами (Г. Ложкін, В. Тюріна, Є. Юрківський та ін.), особливостей переговорного процесу (А. Гірник, М. Пірен, Н. Пов'якель та ін.), стратегій розв'язання конфліктних ситуацій

(Т. Кушнірук, Д. Джонсон, Ф. Джонсон), формування конфліктостійкості у майбутніх фахівців (В. Великий, Т. Виноградова), культури спілкування як основи ефективної людської взаємодії та прогресивного розвитку суспільств (В. Балахтар, М. Пірен, О. Петроє) [5] тощо. Вагомий доробок науковці зробили у вивчення причин виникнення сімейних конфліктів та пошуку засобів психологічної допомоги (С. Бужинська, 2020; А. Кравченко, Н. Тверезовська, 2015; І. Сингаївська, Ю. Лукаш, 2021) [1], [6], [4], психологічних аспектів подружніх конфліктів (Л. Ковальова, 2004; Т. Кругла, 2017; В. Турбан, 2016) [7], [8], [9], проблеми конфліктності в молодій сім'ї в період первинної адаптації (Л. Котлова, 2014) [10] та ін.

МЕТА ТА ЗАВДАННЯ / AIM AND TASKS

Актуальність і недостатня розробленість проблеми дозволили визначити **мету** дослідження: теоретично та емпірично дослідити рівень сформованості конфліктологічної компетентності сім'ї у розв'язанні подружніх конфліктів.

Завдання дослідження:

- 1) висвітлити сутність конфліктологічної компетентності сім'ї;
- 2) емпірично дослідити рівень сформованості конфліктологічної компетентності сім'ї у розв'язанні подружніх конфліктів.

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ / THE THEORETICAL BACKGROUNDS

Становлення, розвиток й функціонування подружжя складно уявити без спілкування. Потреба сім'ї у спілкуванні зумовлена необхідністю взаємодіяти у побуті, сумісній діяльності, вирішенні різноманітних сімейних проблем тощо. Спілкування у родині реалізується в єдності його функцій (комунікативної, перцептивної та інтерактивної), стилі взаємодії як сукупності різних прийомів, способів взаємодії, які проявляються у певній манері поведінки людини. Стиль спілкування впливає на виховання дітей, взаємини із старшими поколіннями, що загалом створює сприятливу (несприятливу) атмосферу для розвитку подружжя, взаємопідтримки і взаєморозуміння між усіма членами сім'ї. Саме успішність цієї взаємодії впливає на сприймання і розуміння один одного членами родини, їхні прагнення до взаєморозуміння, здатність комунікувати і ефективно взаємодіяти, долаючи різні бар'єри і формуючи позитивний психологічний клімат в родині. При цьому важливим є адекватне оцінювання подружжям власного ставлення один до одного. Тому варто прагнути і формувати комунікативну культуру у подружньому житті, бути здатним до

саморозкриття подружжя у спілкуванні, глибокого взаєморозуміння, невербальної комунікації та ін. Відсутність успішного міжособистісного спілкування у сім'ї спричинює появу сімейних конфліктів.

Конфлікт (лат. *conflictus* – зіткнення) – певна завершальна ланка механізму вирішення суперечностей у системі відносин; це не відхилення від норми, а норма співіснування людей, певна форма встановлення і зміни пріоритетів у системі інтересів, потреб членів родини чи суспільних відносин взагалі (В. Балахтар, Ю. Волошина, 2022) [13]; «зіткнення протилежно спрямованих, несумісних одна з одною тенденцій, окремого епізоду у свідомості, в міжособистісних взаємодіях або міжособистісних відносинах індивідів або груп людей, пов'язане з негативними емоційними переживаннями» (Л. Скібіцька, 2007) [14]. Це найбільш гострий спосіб усунення протиріч, які виникають у процесі взаємодії і потребують протидії суб'єктів конфлікту і, звичайно, супроводжуються негативними емоціями і, досить часто, негативними наслідками; певний вид міжособистісної взаємодії, в основі якого є об'єктивна суперечність цілей, інтересів і думок учасників, що виявляється в сильних негативних переживаннях щодо ситуації, опонента, самих себе (В. Москаленко, 2008) [15].

Сімейні взаємини поєднують сукупність соціально регламентованих взаємин між шлюбними партнерами, які є складовою їх сімейних взаємин, і, водночас, відмінні за змістом, функціями та структурою. Зміст подружніх взаємин висвітлює значення шлюбу, його роль в організації, стабілізації, соціальному санкціонуванні задоволення господарсько-побутових, емоційно-сексуальних, психологічних і батьківських потреб чоловіка і дружини.

У подружньому житті партнери мають два суперечливі прагнення: до взаємодії з іншими і до відсторонення від них. Спілкуючись один з одним у шлюбі, подружжя швидко виснажується і потребує розширення кола комунікації. Це зумовлено бажанням завести нові знайомства та реалізувати себе в соціумі. Проте можуть виникати непорозуміння, певні бар'єри у взаєморозумінні, відмінності у поглядах на життя, в особистісних цінностях, оскільки, вступаючи у шлюб, партнери досить мало знають про внутрішній світ один одного, їхні інтереси, цінності, цілі і потреби.

Сімейні конфлікти – це протидія між членами родини на основі зіткнення протилежно спрямованих мотивів і поглядів, різної культури і стереотипів. Як зазначає В. Турбан, сімейні конфлікти свідчать про загострення міжособистісних відносин у подружжя, коли позиції, цілі, відносини між ними стають несумісними, взаємовиключними. У випадку розбіжностей, здебільшого суб'єктивного характеру, відсутня об'єктивна несумісність і, отже, відновити сімейний баланс можна на різних стадіях

розвитку сім'ї (В. Турбан, 2016) [9, с. 444–453]. Таким чином, перейти на новий рівень взаємин, відкрити нові можливості.

Отож сімейні конфлікти є важливим показником стабільності шлюбу, а причиною конфліктності у родинях може бути вікова різниця між поколіннями (батьками та дітьми), відмінності у характерах, що утруднює взаєморозуміння, непорозуміння у площині цінностей, стандартів поведінки. Підґрунтя причин має досить широку варіативність політичного, міжнаціонального, економічного або будь-якого іншого характеру. Це зумовлює нашу зацікавленість у вивченні особливостей конфліктологічної компетентності сім'ї та її впливу на розв'язання подружжям сімейних конфліктів.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ / RESEARCH METHODS

З метою визначення рівня сформованості конфліктологічної компетентності сім'ї у розв'язанні подружніх конфліктів проведено емпіричне дослідження, в якому взяли участь 150 осіб – членів сімей, яких розподілено на групи за віком, статтю, місцем проживання, стажем подружнього життя, кількістю дітей в сім'ї (табл. 1).

Таблиця 1

Розподіл досліджуваних залежно від віку, статі, місця проживання, років подружнього життя, кількості дітей у сім'ї

Ознака групи досліджуваних	Кількість осіб	Кількість осіб, %
1	2	3
<i>вік</i>		
до 20 років	10	6,7
21–30 років	21	14,0
31–40 років	36	24,0
41–50 років	44	29,3
51–60 років	18	12,0
Понад 60 років	21	14,0
<i>стать</i>		
чоловіки	70	46,7
жінки	80	53,3
<i>місце проживання</i>		
місто	130	86,7
село	20	13,3
<i>роки подружнього життя</i>		
до 5-ти років	43	28,7

Продовження табл. 1

1	2	3
5–10 років	23	15,3
Більше 10 років	84	56,0
<i>кількість дітей у сім'ї</i>		
родина без дітей	16	10,7
1 дитина	49	32,7
2 дитини	54	36,0
3 і більше дітей	31	20,7

Як видно з таблиці 1, серед досліджуваних: 46,7% чоловіків і 53,3% осіб – жінки, 86,7% яких проживає у місті, а 13,3% – у сільській місцевості. Серед досліджуваних були особи віком до 20 років (6,7%), у віці 21-30 років (14,0%), 31–40 років (24,0%), 41–50 років (29,3%), 51–60 років (12,0%) і понад 60 років (14,0%); стаж подружнього життя до 5-ти років властивий 28,7% особам, 5–10 років – 15,3% і більше 10 років – 56,0%; без дітей – 10,7% осіб, з 1-а дитина – 32,7%, 2-є дітей – 32,7%, 3-є і більше дітей – 20,7%.

Статистичну обробку даних і графічну презентації результатів дослідження здійснювали з використанням комп'ютерної програми SPSS (версія 25.0).

У дослідженні задля виявлення рівня конфліктологічної компетентності та найбільш значущих властивостей чи ознак конфліктно-компетентної поведінки у членів родини нами використано методику «Оцінка рівня компетентності у вирішенні конфліктів» (Р. Нерпер, Ch. Petersen, 1982; Т. Дзюба, 2005) [11], [12]. Досліджуваним було запропоновано 18 тверджень, які варто було б оцінити наступним чином: 4 бали – «цілком вірно», 3 бали – «швидше вірно»; 2 бали – «швидше невірно»; 1 бал – «невірно». Обробку та інтерпретацію отриманих результатів дослідження здійснювали згідно з запропонованою шкалою, що уможливило визначення рівнів конфліктологічної компетентності.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ / RESULTS OF THE RESEARCH

Визначення рівня обізнаності членів родини щодо шляхів розв'язання сімейних конфліктів, а саме рівня сформованості конфліктологічної компетентності та її реалізації у проявах конфліктно-компетентної поведінки засвідчило недостатній рівень її сформованості (табл. 2).

Таблиця 2

Розподіл досліджуваних за рівнями конфліктологічної компетентності

Рівні конфліктологічної компетентності	Кількість досліджуваних, у %
Низький	56,0
Середній	32,7
Високий	11,3

З табл. 2 видно, що високий рівень конфліктологічної компетентності характеризує лише десяту частину досліджуваних (11,3%) осіб. Третина досліджуваних (32,7%) характеризуються середнім рівнем компетентності у розв'язанні конфліктів. Найбільш тривожним є той факт, що більше ніж половині досліджуваних властивий низький (56%) рівень конфліктологічної компетентності. Це, на нашу думку, свідчить про певні проблеми у конструктивному розв'язанні конфліктів у сім'ї, здатності неконфліктно спілкуватися у складних ситуаціях сімейного життя, оцінювати, розуміти і попереджувати конфлікти.

Тому виникає гостра потреба у формуванні навичок управління конфліктними явищами, розвитку здатності до рефлексивного аналізу, вмінь конструктивно взаємодіяти у конфлікті, що виникає, здатності передбачати можливі наслідки складних міжособистісних ситуацій, конструктивно регулювати протиріччя, опановувати навички, що сприятимуть усуненню негативних наслідків конфлікту (М. Кляп, 2014) [16].

Таблиця 3

Розподіл досліджуваних представників сімей за рівнями конфліктологічної компетентності

Твердження	Рівні конфліктологічної компетентності, у %		
	низький	середній	високий
1	2	3	4
Я маю власну методику вирішення конфліктів	18,7	48,7	32,6
Я добре сприймаю усі деталі того, що відбувається у конфліктній ситуації	18	47,3	34,7
Мій прогноз про те, як буде відбуватися конфлікт, майже завжди виправдовується	12,7	66,7	20,6
Я вважаю, що можу вирішити більшість проблем	26,0	56,7	17,3
Я довіряю своїм здібностям вирішувати складні ситуації	24,0	44,0	32,0
Я завжди впевнений, що досягну мети й здолаю всі труднощі	15,3	43,3	41,3

Продовження табл. 2

1	2	3	4
Я досить ефективно вирішую конфліктні ситуації	20,0	42,0	38,0
Більшістю рішень, прийнятих в умовах конфліктної ситуації, я залишаюся задоволеним	29,3	50,0	20,7
Більшість проблем настільки складні, що я не в змозі їх вирішити	33,3	20,7	45,0
Більшість проблем я вирішую в стані запалу	33,3	27,3	39,3
Якщо мені вдалося залагодити конфліктну ситуацію, то я завжди намагаюся зрозуміти внаслідок чого це сталося	22,0	32,0	46,0
Я завжди аналізую реакцію на конфлікт щойно залучених у нього людей	15,3	44,7	40,0
На конфлікти я реаую так емоційно, що не можу пригадати про ефективні способи його розв'язання	36,0	50,0	14,0
У конфлікті мені завжди важко координувати свої дії	28,7	38,3	23,0
Обмірковуючи варіанти дій у конфлікті, мені завжди складно оцінити вірогідність їх успішності	14,7	72,7	12,6
У конфліктній ситуації я часто обдумую судження, яке в подальшому не виправдовується	18,0	48,3	33,7
Якщо я помічаю ознаки напруженості, то спочатку все добре обмірковую, перш ніж діяти	31,3	38,0	30,7
Якщо я стикаюся з проблемою, то керуюся рішенням, яке найперше спало на думку	14,0	38,0	48,0

Щоб виявити найбільш значущі властивості конфліктно-компетентної поведінки, які уможливають розв'язання конфліктів, нами проведено їх детальний аналіз. Так, як видно з таблиці 3, лише третина досліджуваних мають власну методику вирішення конфліктів (32,6%), добре сприймають всі деталі того, що відбувається у конфліктній ситуації (34,7%), довіряють власним здібностям вирішувати складні ситуації (32%), здатні ефективно вирішувати конфліктні ситуації (38%), обдумуючи судження, яке в подальшому не виправдовується (33,7%), але здатні й добре обмірковувати, перш ніж діяти (30,7%).

Крім того, більшість проблем настільки складні, що третина досліджуваних не в змозі їх вирішити (33,3%) або вирішують в стані запалу (33,3%), або реагують так емоційно, що не можуть пригадати

ефективні способи розв'язання конфлікту чи конфліктних ситуацій (36%), важко координувати свої дії (28,7%) тощо.

За результатами дисперсійного аналізу виявлено статистично значущі відмінності конфліктологічної компетентності представників сімей залежно від статі, місця проживання (рис. 1), кількості дітей в родині, років подружнього життя та ін. Так, досліджувані чоловіки, які проживають у сільській місцевості характеризуються вищими показниками (у середньому 55,5 балів) порівняно з чоловіками, які проживають у місті (у середньому 48,9 балів) та жінками з сімей, що проживають як у місті, так і у селі (у середньому 50,1 і 47,7 балів відповідно) ($p < 0,01$).

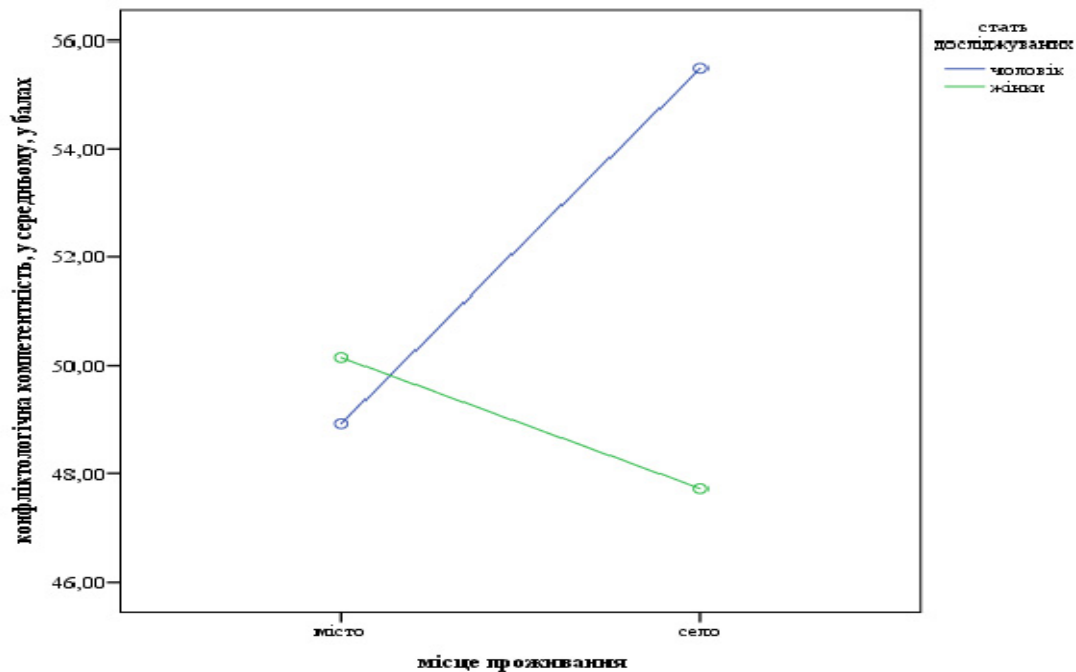

Рис. 1 Особливості конфліктологічної компетентності залежно від статі і місця проживання досліджуваних

Це свідчить про обізнаність щодо шляхів попередження, виникнення і розв'язання конфліктів чоловіками у сім'ях саме у сільській місцевості, їх розуміння сутності, природи, причин конфлікту, а також здатності розтлумачити членам родин можливості трансформації конфлікту в конструктивну взаємодію, шляхи розв'язання конфлікту.

Крім того, на конфліктологічну компетентність членів родини впливають роки подружнього життя (рис. 2, $p < 0,01$), кількість дітей у родині (рис. 3, $p < 0,01$) та ін.

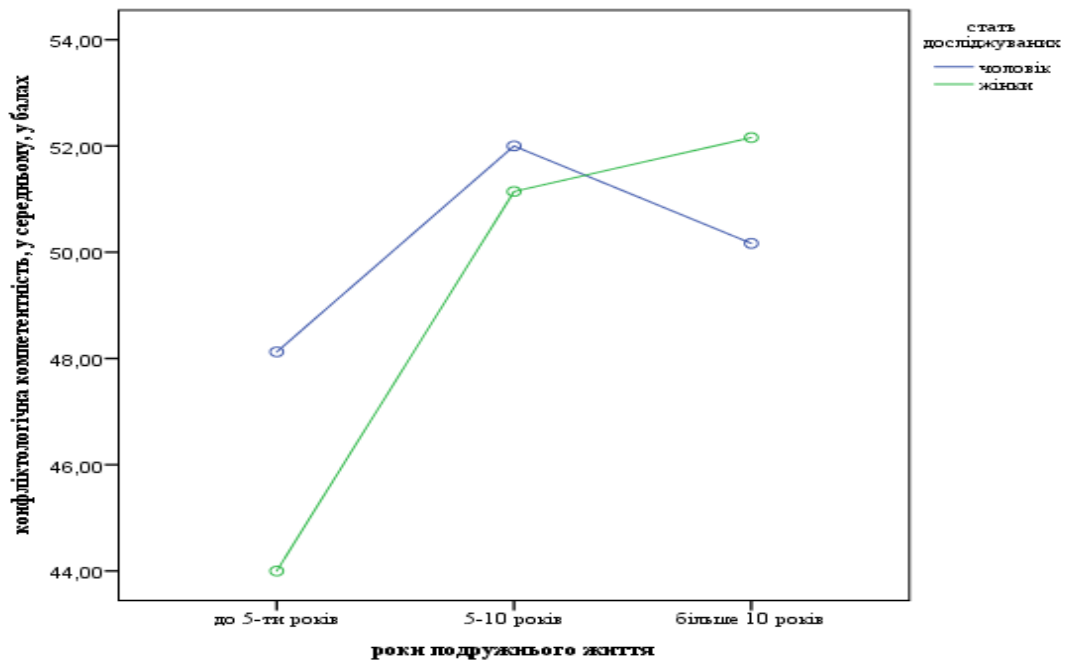

Рис. 2 Особливості конфліктологічної компетентності залежно від статі і років подружнього життя досліджуваних

Як видно з рис. 2, найбільш спроможними до розв'язання сімейних конфліктів є жінки, які перебувають у шлюбі понад 10 років (у середньому 52,4 бали) та чоловіки з сімей, стаж яких складає 5–10 років (у середньому 52 бали). Найменш стійкими до конфліктів є жінки у шлюбі до 5 років (у середньому 44 бали).

Як видно з рис. 3 ($p < 0,01$), здатність вміло ідентифікувати конфлікти, що можуть виникати в сім'ї, діагностувати їх причини, формувати шляхи їх конструктивного вирішення та можливого запобігання, а також подолання негативних наслідків конфліктів на основі наявних знань, умінь та навичок із зростанням кількості дітей в родині у чоловіків, у цілому знижується, а в жінок – зростає від у середньому 45,6 балів у родині без дітей до 51,3 балів – у родині, де є понад 3 дитини. При цьому варто відзначити, що найбільш високі показники конфліктологічної компетентності виявлені у чоловіків у сім'ях, де є 1 дитина (у середньому 55,4 бали) і у жінок, у сім'ях яких є 2 дитини і більше дітей (у середньому 51,5 бали).

Найменш здатні до компромісу чоловіки, в родинях яких народилося 3 і більше дітей (у середньому 47,6 балів). Ймовірно, це можна пояснити наявністю досвіду і вміннями розв'язувати конфлікти, проте має місце втома і перевантаженість побутом.

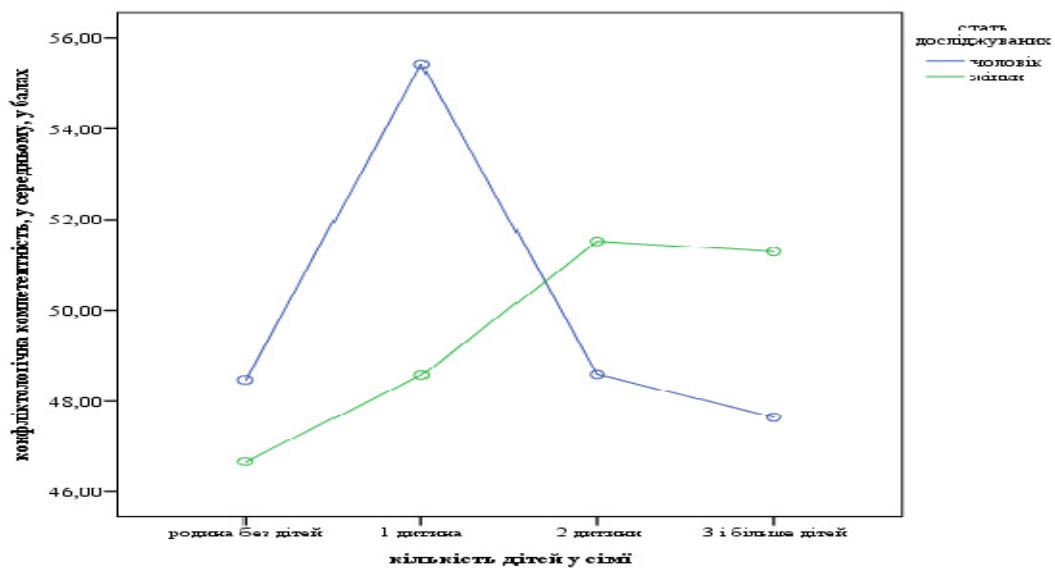

Рис. 3 Особливості конфліктологічної компетентності залежно від статі і кількості дітей в родині

Варто також зауважити, що деякі дрібні сімейні сварки можуть мати позитивну спрямованість і допомагати дійти згоди зі спірних питань і запобігти більш глибоким конфліктам. Схожі особливості конфліктологічної компетентності виявлено у досліджуваних і залежно від статі і віку досліджуваних ($p < 0,01$).

ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ / CONCLUSIONS AND PROSPECTS FOR FURTHER RESEARCH

За результатами емпіричного дослідження виявлено вражаюче низький рівень конфліктологічної компетентності у більше ніж половини досліджуваних. Виявлено найбільш значущі властивості конфліктно-компетентної поведінки, які уможливають розв'язання конфліктів досліджуваними, лише у третини досліджуваних. Це, зокрема, наявність власної методики вирішення конфліктів, здатність сприймати всі деталі того, що відбувається у конфліктній ситуації, довіряти власним здібностям вирішувати складні ситуації, конфліктні ситуації, обдумуючи судження, яке в подальшому може і не виправдатися, здатність добре обмірковувати, перш ніж діяти. Встановлено, що для третини досліджуваних більшість проблем настільки складні, що вони не в змозі їх вирішити або вирішують в стані запалу, емоційно і не можуть пригадати про ефективні способи їх розв'язання, оскільки у конфлікті завжди важко координувати свої дії.

За результатами дисперсійного аналізу виявлено статистично значущі відмінності конфліктологічної компетентності представників сімей залежно від статі, місця проживання, кількості дітей в родині, років подружнього життя та ін. При цьому найбільш спроможними до розв'язання сімейних конфліктів є жінки, які перебувають у шлюбі понад 10 років, у сім'ях яких є 2 дитини і більше дітей, та чоловіки з сімей, стаж яких складає 5–10 років і є 1 дитина. Найменш стійкими до конфліктів є жінки у шлюбі до 5 років. Отримані показники є дуже низькими і потребують підвищення спроможності подружжя до розв'язання сімейних конфліктів, а саме створення умов для розвитку конфліктологічної компетентності, навичок конфліктно-компетентної поведінки подружжя у розв'язанні сімейних конфліктів, розуміння сутності поняття «подружній конфлікт», а також причин виникнення подружніх конфліктів та опанування способами їх розв'язання.

Перспективи подальших досліджень. До перспектив подальшого дослідження належить обґрунтування і доцільність сприяння розвитку конфліктологічної компетентності шляхом спеціально організованого психологічного навчання задля опанування навичками конфліктно-компетентної поведінки подружжям у розв'язанні сімейних конфліктів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ / REFERENCES (TRANSLATED AND TRANSLITERATED)

- [1] С. М. Бужинська, «Сімейні конфлікти: причини виникнення та засоби психологічної допомоги», *Theoretical and empirical scientific research : concept and trends: Collection of scientific papers «Λ'ΟΓΟΣ» with Proceedings of the International Scientific and Practical Conference, United Kingdom, Oxford*. Oxford Sciences Ltd & European Scientific Platform, 2020, № 2, с. 135-137.
- [2] *Комунікативні технології інформаційного суспільства* / А. І. Гусев, Н. О. Довгань, О. В. Івачевська, Н. С. Малєєва, І. В. Петренко; А. І. Гусев, Ред. Кропивницький, Україна: Імекс-ЛТД, 2020. [Електронний ресурс]. Доступно: <https://is.gd/86etDI> Дата звернення: Груд. 06, 2022.
- [3] Н. О. Довгань, *Психологія соціокультурної взаємодії поколінь*. Київ, Україна: Талком, 2020.
- [4] І. В. Сингаївська, & Ю. С. Лукаш, «Психологічна допомога при вирішенні подружніх конфліктів», *Вчені записки Університету «КРОК»*, № 1(61), с. 251–257, 2021. [Електронний ресурс]. <https://doi.org/10.31732/2663-2209-2021-61-251-257> Доступно: <https://is.gd/03amED> Дата звернення: Груд. 06, 2022.

- [5] В. В. Балахтар, М. І. Пірен, О. М. Петроє, «Культура спілкування як основа ефективної людської взаємодії та прогресивного розвитку суспільств», *Вісник НАДУ. Серія «Державне управління»*, № 3(98), с. 86–93, 2020.
- [6] А. В. Кравченко, & Н. Т. Тверезовська, «Виникнення і попередження конфліктів у молодого подружжя», *Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України*, № 220, с. 253–258, 2015.
- [7] Л. Ковальова, «Психологічні аспекти подружніх конфліктів», на студент. наук. конф. присвяч. 170-річчю з дня народження Ю. Федьковича, 12–13 трав. 2004 р., м. Чернівці. Чернівці, 2004, с. 143–144.
- [8] Т. О. Кругла, *Сімейний конфлікт. Причини виникнення, попередження, врегулювання*. Тернопіль, Україна: ДВНЗ «Тернопільський держ. мед. ун-т імені І. Я. Горбачевського МОЗ України», 2017.
- [9] В. В. Турбан, «Сімейний конфлікт як предмет дослідження у практичній психології», *Актуальні проблеми психології*, № 10(28), с. 444–453, 2016.
- [10] Л. О. Котлова, «Проблема конфліктності в молодій сім'ї в період первинної адаптації», *Наукові записки Вінницького держ. пед. ун-ту імені Михайла Коцюбинського*, № 41, с. 391–396, 2014.
- [11] P. P. Heppner & Ch. H. Petersen, «Development and Implication of a Personal Problem Solving Inventory», *Journal of Counseling Psychology*, № 29, s. 66–75, 1982.
- [12] Т. М. Дзюба, *Комплекс методик для діагностики психологічної готовності керівника школи до взаємодії в умовах конфлікту*, Л. М. Карамушки, Ред. Полтава, Україна: ПОШППО, 2005.
- [13] В. В. Балахтар & Ю. І. Волошина, «Конфліктологічна компетентність подружжя у розв'язанні сімейних конфліктів», *Вісник Національного авіаційного університету*, № 20, с. 46–54, 2022.
- [14] Л. І. Скібіцька, *Конфліктологія*. Київ, Україна, 2007.
- [15] В. В. Москаленко, *Соціальна психологія*. Київ, Україна: Центр уч. літ-ри, 2008.
- [16] М. І. Кляп, «Зміст конфліктологічної компетентності майбутніх фахівців та особливості її формування», *Науковий вісник Ужгородського нац. ун-ту*, № 1(5), 2014.

COMPETENCE OF THE FAMILY IN RESOLVING MARITAL CONFLICTS

Olena Gorova,

Doctor of Psychological Sciences, Associate Professor,
Professor of the Department of Management Psychology,
of the Central Institute of Postgraduate Education of the
SIHE «University of Educational Management».
Kyiv, Ukraine.

 <https://orcid.org/0000-0001-9022-3432>
gorovaya.111@gmail.com

Abstract. The article determines the relevance of studying the features of family conflict competence and its influence on the resolution of family conflicts by spouses and presents the results of an empirical study of the formation of conflict competence of family members. Family conflicts are highlighted as a vital indicator of marriage stability, the reason for which can be the age difference between generations (parents and children), differences in characters that complicate mutual understanding, and create misunderstandings in the plane of values, standards of behaviour etc. According to the results of an empirical study in which 150 family members participated, who were divided into groups by age, gender, place of residence, length of married life, and the number of children in the family – an insufficient level of conflict-related competence formation was revealed. More than half of the respondents were characterized by a low and medium level of conflict-related competence, and a high level was found only in a tenth of the respondents. A third of the respondents are characterized by their methods of conflict resolution, perception of all the details of what is happening in a conflict situation, trust in their abilities to solve complex, conflict situations, thinking over judgments, and considering decisions before acting. According to the results of variance analysis, statistically significant differences in conflict-related competence were found in the following: the studied men living in rural areas are characterized by higher indicators compared to men living in the city and women from families living both in the city and in the village. The most capable of solving family conflicts are the following: women who have been married for more than 10 years and men from families whose experience has been 5-10 years; men in families with 1 child and women in families with 2 or more children. The least able to compromise are men whose families have 3 or more children.

Keywords: conflict; conflict competence; family relations; marital conflict; conflict-competent behavior.

REFERENCES (TRANSLATED AND TRANSLITERATED)

- [1] S. M. Buzhynska, «Simeini konflikty: prychny vynyknennia ta zasoby psykholohichnoi dopomohy», Theoretical and empirical scientific research : concept and trends: Collection of scientific papers «Λ'ΟΗΟΣ» with Proceedings of the International Scientific and Practical Conference, United Kingdom, Oxford. Oxford Sciences Ltd & European Scientific Platform, 2020, № 2, s. 135–137.
- [2] Komunikatyvni tekhnolohii informatsiinoho suspilstva / A. I. Husiev, N. O. Dovhan, O. V. Ivachevska, N. S. Malieieva, I. V. Petrenko; A. I. Husiev, Red. Kropyvnytskyi, Ukraina: Imeks-LTD, 2020. [Elektronnyi resurs]. Dostupno: <https://is.gd/86etDI> Data zvernennia: Hrud. 06, 2022.
- [3] N. O. Dovhan, Psykholohiia sotsiokulturnoi vzaiemodii pokolin. Kyiv, Ukraina: Talkom, 2020.
- [4] I. V. Synhaiska, & Yu. S. Lukash, «Psykhologichna dopomoha pry vyrishenni podruzhnikh konfliktiv», Vcheni zapysky Universytetu «KROK», № 1(61), s. 251–257, 2021. [Elektronnyi resurs]. <https://doi.org/10.31732/2663-2209-2021-61-251-257> Dostupno: <https://is.gd/03amED> Data zvernennia: Hrud. 06, 2022.
- [5] V. V. Balakhtar, M. I. Piren, O. M. Petroie, «Kultura spilkuвання yak osnova efektyvnoi liudskoi vzaiemodii ta prohresyvnoho rozvytku suspilstva», Visnyk NADU. Seriia «Derzhavne upravlinnia», № 3(98), s. 86–93, 2020.
- [6] A. V. Kravchenko, & N. T. Tverezovska, «Vynyknennia i poperedzhennia konfliktiv u molodoho podruzhzhia», Naukovyi visnyk Natsionalnogo universytetu bioresursiv i pryrodokorystuvannia Ukrainy, 220, s. 253–258, 2015.
- [7] L. Kovalova, «Psykhologichni aspekty podruzhnikh konfliktiv», na student. nauk. konf. prysviach. 170-richchii z dnia narodzhennia Yu Fedkovycha, 12–13 trav. 2004 r., m. Chernivtsi. Chernivtsi, 2004, s. 143–144.
- [8] T. O. Kruhla, Simeinyi konflikt. Prychny vynyknennia, poperedzhennia, vrehuliuvannia. Ternopil, Ukraina: DVNZ «Ternopilskyi derzh. med. un-t imeni I. Ya. Horbachevskoho MOZ Ukrainy», 2017.
- [9] V. V. Turban, «Simeinyi konflikt yak predmet doslidzhennia u praktychnii psykholohii», Aktualni problemy psykholohii, 10(28), s. 444–453, 2016.
- [10] L. O. Kotlova, «Problema konfliktnosti v molodii simi v period pervynnoi adaptatsii», Naukovi zapysky Vinnytskoho derzh. ped. un-tu imeni Mykhaila Kotsiubynskoho, № 41, s. 391–396, 2014.

- [11] P. P. Heppner & Ch. H. Petersen, «Development and Implication of a Personal Problem Solving Inventory», Journal of Counseling Psychology, № 29, s. 66–75, 1982.
- [12] T. M. Dziuba, Kompleks metodyk dlia diahnostyky psykholohichnoi hotovnosti kerivnyka shkoly do vzaiemodii v umovakh konfliktu, L. M. Karamushky, Red. Poltava, Ukraina: POShPPO, 2005.
- [13] V. V. Balakhtar & Yu. I. Voloshyna, «Konfliktolohichna kompetentnist podruzzhzia u rozviazanni simeinykh konfliktiv», Visnyk Natsionalnoho aviatsiinoho universytetu, № 20, s. 46–54, 2022.
- [14] L. I. Skibitska, Konfliktolohiia. Kyiv, Ukraina, 2007.
- [15] V. V. Moskalenko, Sotsialna psykholohiia. Kyiv, Ukraina: Tsentr uch. lit-ry, 2008.
- [16] M. I. Kliap, «Zmist konfliktolohichnoi kompetentnosti maibutnikh fakhivtsiv ta osoblyvosti yii formuvannia», Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho nats. un-tu, № 1(5), 2014.

*Стаття надійшла до редакції
02 січня 2023 року*